

Gutten som skulde tjene tre aar uden løn.

Der var en gang en fattig husmand, som havde en eneste søn; men han var saa lad og uskikkelig, denne sønnen, han vilde hverken folke sig eller tage sig til nogen verdens ting. Skal jeg ikke blive fødende paa denne lange gutten, saa maa jeg have ham saa langt bort at ingen kjender ham, tænkte faren ved sig selv; rømmer han da, saa er det ikke saa let-fængt at komme hjem igjen. Ja, manden tog med sig sønnen sin og fór baade vidt og bredt og bød ham frem til tjenestegut; men der var ikke nogen som vilde have ham.

Langt om længe kom de til en riking, som havde det ordet

paa sig, at han snudde skillingen syv gange før han slap den. Han skulde tage gutten til gaardsgut, og der skulde han tjene i tre aar uden løn; men naar de tre aarene var ude, skulde manden gaa til byen to morgener og købe det første han mødte, som var at faa, og den tredje morgenen skulde gutten gaa til byen og købe det første som han mødte: det skulde han faa istedenfor løn. Ja, gutten tjente aarene ud, og han skikked sig bedre end nogen kunde tænkt. Han var ikke af de bedste gaardsdrene, det er sikkert nok; men husbonden var ikke af det bedste slaget, han heller, for han lod ham gaa der hele tiden med de samme klærne han havde da han kom, saa til sidst var de ikke andet end bot paa bot og lap paa lap.

Da manden skulde i veien og købe, la han ud i otten længe før dag. »Dyre varer maa sees ved dagens lys: de farer ikke i byveien saa tidlig,» sa han ved sig selv; »dyrt nok kan det blive ligevel, for det er paa von og vaage hvad jeg finder.»

Den første han mødte paa bygaden, var en gammel kjærring, og hun bar en kurv med et laag over. »Goddag, gamle-mor,» sa manden. »Goddag igjen, far,» sa kjærringen. »Hvad har du i kurven din?» sa manden. »Skulde du vidst det?» sa kjærringen. »Jeg skulde saa,» sa manden, »for jeg skulde købe det første jeg mødte.« »Ja vil du vide det, saa kjøb!» sa kjærringen. »Hvad koster det da?» sa manden. Ja, fire skilling maatte hun have, sa hun. Det var ikke saa urimelig pris endda, syntes manden; han fik nok blive ved det da, sa han og letted paa laagget; det var en hundehvalp som laa nedi kurven.

Da manden kom hjem fra byreisen, stod gutten paa traaken og undredes paa hvad han skulde faa til løn for det første aaret. »Er du alt hjemme igjen, husbond?» sa gutten. Ja, han var da det. »Hvad kjøbte du da?» sa han. »Det blev laakt, det jeg kjøbte,» sa manden; »jeg ved mest ikke

om jeg skal vise det frem; men jeg købte det første som var at faa, og det var en hundehvalp,» sa han. »Det skal du rigtig have tak for,» sa gutten, »hunder har jeg altid likt saa vel,» sa han.

Den andre morgenen gik det ikke likere. Manden var ude i otten igjen, og han var ikke inde paa bygaden før han mødte kjærringen med kurven. »Goddag, gamlemor,» sa manden. »Goddag igjen, far,» sa kjærringen. »Hvad har du i kurven idag?» spurte manden. »Skulde du vidst det, saa kjøb!» sa kjærringen. »Hvad koster det da?» sa manden. Ja, det var fire skilling det, hun havde ikke mer end én pris hun. Hun fik have det da, sa manden; det var vel vandt han fik noget som var bedre kjøb paa. Han letted paa laaget; saa var det en katunge den gangen.

Da han kom til gaards, stod gutten paa traakken igjen og ventet og undredes paa hvad han skulde faa til løn for det andre aaret. »Er du alt der, husbond?» sa gutten. Ja, han var da det. »Hvad kjøbte du idag da?» sa han. »Aa, det blev værre og ikke bedre,» sa manden; »men det var efter som vi var forligt om det; jeg kjøbte det første jeg mødte, og det var ikke andet end denne katungen,» sa han. »Du kunde aldrig have raaket det bedre,» sa gutten, »for katter har jeg altid likt vel saa godt som hunder,» sa han. »Det kom jeg ikke saa ilde fra endda; men det blir vel andre tag, naar han skal i veien selv,» tænkte manden.

Den tredje morgen la gutten afsted, og som han kom ind paa bygaden, mødte han den samme gamle kjærringen med kurven paa armen. »Godmorgen, gamlemor,» sa gutten. »Godmorgen igjen, gutten min,» sa kjærringen. »Hvad har du i kurven din?» sa gutten. »Skulde du vidst det, saa kjøb!» sa kjærringen. »Vil du sælge da?» sa gutten. Ja, det vilde hun, og fire skilling skulde det koste. Det var godt kjøb, mente gutten, og han maatte have det, for han skulde kjøbe det første kjøbende han mødte. »Nu kan du tage hele sta-

sen,» sa kjærringen, »baade kurven og det som er i den; men se ikke paa det før du kommer hjem, hører du det,» sa hun. Nei, han skulde ikke se paa det, var det ligt sig.

Men han gik og undredes og undredes paa hvad der kunde være i kurven, og enten han vilde eller ikke, saa kunde han ikke berge sig for at lette paa laaget og gløtte ned. Med det samme smatt der ud gjennem gløtten en liden firfisle, og rendte bort efter gaden saa fort at det hven efter den, — der var ikke noget andet i kurven. »Nei, bi lidt og far ikke slig afsted, jeg har kjøbt dig jeg,» sa gutten. »Stik mig i sporden, stik mig i sporden!» ropte firfislen. Ja gutten var ikke sen til at rende efter og hugge tollekniven i sporden paa den, just som den vilde smette ind i et hul i muren, og med det samme blev den omskabt til en kar, saa gild og saa vakker som den gildeste prins, og prins var det og.

»Nu har du frelst mig,» sa han; »for den kjærringen som du og husbonden din har handlet med, det er en trolldkjærring, og hun har skabt mig om til firfisle og søskendene mine til hund og kat,» sa han. Det var artig, syntes gutten. »Ja,» sa prinsen, »nu var hun paa veien og vilde kaste os til fjords og dræbe os; men kom der nogen og vilde kjøbe, saa maatte hun sælge os for fire skilling stykket; saa var det laget, og saa meget raadde far min ogsaa. Nu skal du være med hjem til ham og faa løn for det du har gjort,» sa prinsen. »Det kan blive vonom langt det,» sa gutten. »Aa, ikke saa langt endda,» sa prinsen. »Der er det,» sa han og viste paa et stort berg borte i vidden.

De la i veien det bedste de vandt; men det var vonlig længer end det saa ud til; for de kom ikke frem før det led langt paa nat. Prinsen til at banke paa. »Hvem er det som banker paa min dør og øder min nattero?» sa det inde i berget; han var saa sterk i maalet, at jorden skalv. »Aa, luk op du, far, det er sønnen din som kommer hjem igjen,» sa prinsen.

Ja han lukked op baade fort og vel. »Jeg trodde mest du laa paa havsens bund,» sa gamlingen; »men du er ikke alene,» sa han. »Det er denne karen som har frelst mig,» sa prinsen; »jeg har bedt ham med hid, saa du kan give ham løn for det.» Det skulde der nok blive raad til, mente kallen. »Nu faar I komme ind,» sa han; »I kan have bo at hvile.» Ja de gik ind og satte sig, og kallen la paa varmen et fange vedskier og et par store kubber, saa det tog til at lue og lyse som af klare dagen i hver krog, og hvor de saa hen, var det gildere end gildt. Sligt havde gutten aldrig set før, og slig mad og drikke som gamlingen satte frem til dem, havde han ikke smagt heller; og fad og brikker og støp og krus var af bare sølv og blanke guld alt sammen. De var ikke vonde at nøde, de karerne; de spiste og de drak og leved vel, og siden sov de til langt ud paa den andre dagen. Men gutten var ikke vaagen, før gamlingen kom med en morgenskjenk til ham i en guldtomling. Da han saa havde raspet paa sig fillerne sine og madstelt sig, tog gamlingen ham med og viste ham omkring, saa han kunde tage ud det han vilde have til løn, for det han havde frelst søn hans. Der var meget at se og mere at tage af, kan du tro.

»Hvad vil du nu have?» sa kongen. »Du kan faa hvad du vil; du ser der er nok at tage af,» sa han. Han fik da tænke sig om lidt og tale med prinsen først, sa gutten. Ja, det skulde han faa.

»Nu har du vel set meget gildt?» sa prinsen. »Det var ligt til det,» sa gutten, »men sig mig hvad jeg skal tage af al denne herligheden du,» sa han; »far din siger jeg skal faa lov at vælge.» »Du skal ikke tage noget af alt det du har set,» sa prinsen; »men han har en liden ring paa fingeren sin, den skal du bede om.»

Ja, han gjorde saa, han bad om den lille ringen som sad paa fingeren hans. »Det er det kjæreste jeg eier, det,» sa kongen, »men saa er da sønnen min vel saa kjær; du faar

have den ligevel. Ved du nu hvad den dur til?» sa han. Nei det vidste han ikke. »Naar du har denne paa fingeren, kan du faa alt det du ønsker dig,» sa kongen.

Saa takked gutten for sig, og kongen og prinsen bød ham lykke paa reisen og bad ham passe vel paa ringen.

Han var ikke kommet langt paa veien, før han tænkte han fik prøve hvad ringen dudde til, og saa ønsked han sig nye klær fuldt op; ikke før havde han ønsket det, før de sad paa ham. Og han var saa gild og saa blank som en nyslaat toskilling. Saa tænkte han: Det skulde være artigt at spille far min et puds; han var nu ikke saa grei han heller, den tid jeg var hjemme. Og saa ønsked han at han skulde staa udenfor døren hos far sin saa fillet som han var før, og med det samme saa stød han der.

»Goddag, far, og tak for sidst,» sa gutten. Men da faren fik se han kom igjen endda mere fæl og fillet end han reiste, satte han i at tute og bære sig ilde: »Der er ikke raad med dig, naar du ikke har tjent saa meget som klær paa kroppen, i al den tid du har været borte,» sa han.

»Aa, bær dig ikke saa ilde, du far,» sa gutten; »du skal ikke skue fanten paa fillerne. Nu skal du være foretalsmand og gaa til kongens gaard og fri til datter hans for mig,» sa gutten.

»Aa fy, aa fy, det er jo til spot og spe!» sa far hans. Men gutten mente det var ramme alvor; han tog en bjerkekavle og jaged far sin helt ind i døren paa kongsgaarden. Og der kom han ind stupende lige til kongen med grædende taarer.

»Naa, naa, hvad er der paa færde med dig, mand min?» sa kongen; »har du lidt uret, saa skal jeg se til at skaffe dig ret,» sa han. Nei, det havde han ikke, sa manden; men han havde en søn som han havde stor sorg af; ikke kunde han faa folk af ham, og nu kunde han ikke tro andet end at han var gaat fra det vesle vettet han havde havt og, sa

han; »for nu fulgte han mig lige til dørs her i kongens gaard med en stor bjerkekavle og trued mig til at begjære kongens datter til ham,» sa manden. »Slaa dig til taals, du min mand,» sa kongen, »og bed ham komme ind til mig, saa faar vi se hvorledes vi kan blive forlig,» sa han.

Gutten drev ind til kongen, saa fillerne flakned om ham. »Faar jeg datter din?» sa han. »Det var nu det vi skulde tales ved om,» sa kongen. »Kanske du ikke kan være tjent med hende, og kanske hun ikke kan være tjent med dig heller,» sa han. Det var von det, mente gutten.

Saa var der nylig kommet et stort skib fra udlandet, og det kunde de se fra vinduet i kongsgaarden. »Det er det samme,» sa kongen; »er du god for at gjøre et skib paa en time eller to, som er mage til det som ligger der nede paa fjorden og skoller saa gildt, saa skal du kanske faa hende,» sa han.

»Var det ikke værre?» sa gutten. Saa gik han ned til stranden og satte sig i en sandhaug, og da han havde siddet der længe nok, ønsked han at der skulde ligge et skib paa fjorden fuldt færdigt med master og seil og fulde greier, som var magen til det som laa der før. Ret som det var, saa laa det der, og da kongen saa der var to skibe for ett, kom han ned paa stranden og skulde have greie paa dette; da saa han gutten stod ude i en baad med en kost, ligesom han skulde koste efter flekkerne og jævne skjolder; men da han fik se at kongen var indpaa stranden, kasted han kosten og skreg: »Nu er skibet færdigt, faar jeg datter din nu?» »Det var nu det,» sa kongen; »du faar vel prøve et stykke til først. Kan du bygge et slot, mage til slottet mit, paa en times tid eller to, saa faar vi se,» sa kongen.

»Ikke værre?» ropte gutten og strøg afsted. Da han havde drevet omkring saa længe at det led mod slutten paa tiden, saa ønsked han der skulde staa et slot magen til

»Faar jeg datter din?» sa han.

det som stod der før. Det var ikke længe før det stod der, skal jeg tro, og det var ikke længe heller før kongen kom baade med dronningen og prinsessen og skulde se sig om i det nye slottet. Gutten stod der med kosten og kosted igjen han. »Her er slottet fiks og færdigt; faar jeg hende nu?» skreg gutten.

»Det var nu det —» sa kongen. »Du faar komme ind, saa vi kan tales ved om det,» sa han; for han skjønnte at gutten kunde mer end made sig, og saa gik han og grundet paa hvorledes han skulde blive af med ham. Ja kongen gik da foran, og saa dronningen, og saa kom kongsdatteren nærmest foran gutten. Bedst som han gik, saa ønsked gutten han skulde være den vakreste i hele verden, og med det samme var han det. Da kongsdatteren fik se hvor vakker han var blit med ett, dytted hun til dronningen, og hun til kongen igjen, og da de havde glant sig møt, saa kunde de grant skjønne at han var mer end det var ligt til, da han kom did i fillepelsen sin. Saa la de over at prinsessen skulde fare fint, til hun fik greiet ud hvorledes det havde sig med ham.

Ja, prinsessen gjorde sig nu saa lækker og saa blid som en smøræske og tisked og smisked for gutten; hun kunde da ikke være ham foruden hverken dag eller nat. Da det led ud paa den første kvelden da, saa sa hun: »Siden vi skal have hverandre, du og jeg, saa har du vel ikke noget at dølge for mig, og du dølger vel ikke for mig hvorledes du har gjort alle disse gilde greierne heller.»

»Aa ja,» sa gutten »det skal du nok faa vide siden; lad os blive mand og kone, det gjælder ikke før,» sa han. Den andre kvelden laat ikke kongsdatteren rigtig vel. Hun kunde nok skjønne det, sa hun, at han ikke brydde sig stort om kjæresten sin, naar han ikke vilde sige hende det hun bad om; og naar han ikke vilde føie hende i saadant et lidet grand, saa fik det heller være med hele kjæresteskaben da. Nu blev gutten rent ilde ved, og for at det skulde blive vel

igjen, saa sa han hende alt sammen. Hun var ikke sen til at bære det frem til kongen og dronningen; saa la de over hvordan hun skulde faa ringen fra gutten, og siden mente de det skulde ikke være farligt at blive kvit ham.

Om kvelden kom kongsdatteren med dvaldraaber, og sa hun vilde skjænke kjæresten sin en elskedrik, for hun syntes ikke han holdt nok af hende, sa hun. Ja, han tænkte ikke paa noget galt han, og saa drak han ud drikken, og med det samme sov han saa haardt at de gjerne kunde have revet ned huset over hodet paa ham. Saa tog prinsessen ringen af fingeren hans, satte den paa sin, og ønsked at gutten skulde ligge paa dyngen ude paa gaden saa fillet og fantefæl som han var da han kom did, og i hans sted vilde hun ha den vakreste prins i verden. Det var saa med det samme det. Da det led, vaagned gutten ude paa dyngen; først trodde han bare det var en drøm; men da han kjendte at ringen var borte, skjønnte han hvorledes det var gaat til, og da blev han saa rent forturet, at han satte i vei og vilde springe lukt paa sjøen og drukne sig.

Med det samme mødte han katten som husbonden hans havde kjøbt til ham. »Hvor skal du hen?» sa katten. »Paa sjøen og drukne mig,» sa gutten.

»Vør ikke det,» sa katten. »Du skal nok faa ringen igjen,» sa hun.

»Ja skal jeg det, saa — —» sa gutten.

Katten i veien. Ret som det var, saa mødte hun en rotte. »Nu tar jeg dig,» sa katten.

»Aa, vør ikke det,» sa rotten, »saa skal du nok faa ringen igjen.»

»Ja skal jeg det, saa — —» sa katten.

Da de havde kvaret sig paa kongsgaarden, løb rotten omkring og nosed og lurte der prinsessen og prinsen laa; til sidst saa fandt hun et lidet hul, som hun smatt ind igjen. Saa hørte hun de snakked endda, og hun kunde skjønne

at prinsen havde ringen paa fingeren sin, for prinsessen sa: »Du passer vel ringen, ven min,» sa hun. »Pøh! — der kommer vel ingen her ind gjennem murer og vægger efter den ringen!» sa prinsen; »men tror du ikke den er sikker paa fingeren, saa kan jeg tage den i munden,» sa han.

Om en stund vendte han sig paa ryggen og skulde til at sove; med det samme vilde ringen fare i halsen paa ham, og saa hosted han, saa den spratt ud og trilled borte efter gulvet. Vips — tog rodden og smatt ud med den til katten, som sad og lurte ved rottehullet.

Men imens havde kongen faat tag i gutten og sat ham ind i et stort taarn og dømt ham til at aflives, fordi han havde drevet spot og spe med ham og hans datter, sa han, og der skulde han sidde til den dagen han skulde rettes. Mens katten holdt paa at krybe omkring og skulde prøve at luske sig ind i taarnet til gutten med ringen, kom der en ørn og slog klørne i den, og reiste ud over sjøen med den; ret som det var, kom der en falk og kasted sig paa ørnen, saa den slap katten paa sjøen; men da katten kjendte det vaade, blev den saa ræd at den slap ringen og svømte til lands. Den havde ikke ristet vandet af sig og pyntet sig, før den mødte hunden, som husbonden havde kjøbt til gutten.

»Nei hvordan skal det bære i vei nu da?» sa katten og graat og ilde laat; »nu er ringen borte, og gutten vil de tage livet af,» sa hun.

»Jeg ved ikke jeg,» sa hunden; »men det ved jeg, at det river og slider i indmaden paa mig, saa det kunde ikke være værre, om den skulde vrænge sig,» sa den.

»Du skal se du har forædt dig paa spist mad,» sa katten.

»Jeg æder aldrig mer end jeg orker,» sa hunden, »og nu har jeg ikke ædt andet end en død fisk, som laa udi fjæren og flød,» sa den.

»Kanske fisken havde svelget ringen,» sa katten, »og nu holder du vel paa at sætte til, du ogsaa, fordi du ikke kan døie guld,» sa hun.

»Kan hænde det,» sa hunden; »saa var det ligesaa godt at tage livet først som sidst; kanske gutten kunde komme fra det da,» sa den.

»Aa, vær ikke det,» sa rotten — hun var ogsaa med —; »der skal ikke stort aap til, før jeg kommer ind, og er rin-

gen der saa sandt, skal jeg nok snuse den op,» sa hun. Ja rotten smætt ind i hunden, og det var ikke længe før hun kom ud igjen med ringen. Saa la katten afsted til taarnet og krafsede sig opover, til fandt et hul som hun kunde faa labben ind igjennem, og gav saa gutten ringen igjen.

Han havde ikke faat den paa fingeren, før han ønsked at taarnet skulde revne, og med det samme stod han midt i døren og skjeldte kongen og dronningen og kongsdatteren ud for noget skarvepak. Kongen var ikke sen til at rope sammen krigsmagten sin, og sa til dem at de skulde kringrende taarnet og tage gutten, det kvitted enten de fik ham død eller levende. Men gutten ønsked bare at hele soldatermagten

skulde sidde til op under armene i den store bløtmyren inde i fjeldet, saa havde de kav nok med at komme op igjen, de som ikke blev der. Da han saa var færdig med krigsmagten, tog han fat paa kongen, dronningen og kongsdatteren igjen; han ønskede at de maatte blive siddende alle sine levedage i taarnet, der de havde sat ham.

Saa tog han landet og riget efter kongen. Hunden blev til prins og katten til prinsesse igjen, hende tog han og giftede sig med, og saa drak de bryllup og tured baade vel og længe.